

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ РИНКОВИХ І ПЛАНОВИХ ЗАСАД ГОСПОДАРЮВАННЯ У ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ ЕКОНОМІКАХ

А. В. АРТЕМЕНКО, аспірантка

(ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Предметом дослідження статті є трансформація державного регулювання господарства у систему індикативного планування та ринкова конкуренція економіки у постсоціалістичному розвитку. Мета полягає в обґрунтуванні доцільності інтеграції державно-планового регулювання економіки та ринкової конкуренції у новітню систему демократичного планування економіки. Результати дослідження полягають у порівнянні аргументів прибічників ринкового і планового регулювання постсоціалістичного господарства та формулюванні висновків щодо формування постсоціалістичної системи планово-ринкового розвитку суб'єктів господарювання, галузей та економіки в цілому. Запропоновано вдосконалити державно-правові акти шляхом імплементації в них норм про обов'язковість виконання планів розвитку державою та суб'єктами господарювання не залежно від форми власності та створення демократичних механізмів ініціювання і розробки державних планів на рівні підприємств, галузей, регіонів та держави.

Ключові слова: план, конкуренція, державне регулювання, індикативне планування, ринкове господарство.

Як використання державного регулювання економіки, так і відмова від нього дозволили окремим постсоціалістичним країнам забезпечити високий динамізм господарства та соціального розвитку. Ті з них, які стали аутсайдерами, у тому числі й Україна, у пошуках можливостей економічного відродження все частіше повертаються до думки, що підпорядкування приватної ініціативи плановому розвитку, пріоритетом якого є превалювання суспільних інтересів над приватними, може стати основою їх «історичного» прориву на шляху до входження у світове господарство. Зважаючи на це, проблема співвідношення «риннок – план» набула не тільки прикладної, а й теоретичної актуальності, що підтверджується тематикою досліджень усе більшої кількості вчених.

Останнім часом, після категоричного заперечення централізованого планування як методу господарської організації і управління, у багатьох постсоціалістичних країнах з'являються теоретичні обґрунтування його

доцільності у поєднанні з ринковою конкуренцією та навіть як найважливішого засобу відродження і подальшого розвитку економіки. У вітчизняній науці такі обґрунтування здійснені у працях економістів В. М. Гейця [1], М. Г. Чумаченка [2], правових дослідженнях В. П. Марашука [3], В. К. Мамутова [4], В. О. Устименка [5] та інших учених. Проте зроблені в них висновки про поєднання індикативного планування і ринкової конкуренції не дають відповіді на головне питання – яка тенденція організації господарської діяльності є визначальною у сучасних передових країнах і яку з них слід вважати головним засобом мобілізації економіки постсоціалістичних країн, особливо тих, які зазнали значних трансформаційних руйнацій. Пошуками відповіді на це питання визначається мета запропонованої статті.

Приватизація державної власності відразу ж зумовила виникнення проблеми підпорядкування діяльності приватних суб'єктів господарювання державним і суспільним ін-

тересам. Проте на першому етапі ринкових перетворень, коли приватновласницькі відносини тільки зароджувалися, розвиток господарства на основі державних планів вважався головною причиною поразки соціалізму, і на місце міфу про планування, як «винахід соціалізму і його корінну перевагу перед капіталізмом», прийшов інший – про конкуренцію, яка ніби то спроможна без суб'єктивного втручання відрегулювати всі складові господарювання і споживання на такому рівні, про який у плановій економіці можна було лише мріяти. Такі погляди були властиві не тільки широким верствам населення, політичній та господарській елітам, але й науковим дослідженням, у яких план, планове господарювання вважалися ознакою недостатності соціалістичного господарства. Їх логіка ґрунтувалася на тому, що директивне планування господарства не враховувало можливостей суб'єктів господарювання і таким чином обмежувало ефективність їх діяльності. На цій базі, зазначає В. П. Марущак, виник міф про те, що «державне планування і ринкова економіка – антиподи», а саме планування не сумісне з товарно-грошовими відносинами [6].

У ході дослідження співвідношення державного регулювання і конкуренції у постсоціалістичному розвитку раціонально звернутися до наукової дискусії навколо ціннісних засад планової та ринкової економіки, що тривала у світовій економічній науці від проголошення більшовиками в Росії планового господарства і аж до краху соціалізму. Існує думка, що започаткував цю дискусію російський економіст Б. Д. Бруцкус у праці «Соціалістичне господарство. Теоретичні думки з приводу російського досвіду», в якій сформульовано головні ідеї дискурсу «ринок – план», що згодом взяли на озброєння відомі критики планового господарства у ХХ ст. – Л. Мізес, Дж. Кейнс, Й. Шумпетер, М. Фрідмен та Ф. Хаєк. Висновки цих учених полягають у тому, що ринкове господарство розвивається стихійно і «воно не має суб'єкта – творця плану». При цьому «анархія» ринкового господарства не означає, що воно знаходиться у хаотичному стані. Насправді, капіталістичне господарство має свої, хоча і знеособлені, регулюючі сили, а саме

ринкові ціни, що діють дуже відчутно і досить впливово. Капіталістичний лад є ладом вільної конкуренції, яка виражається на ринку предметів споживання і ринку засобів виробництва. Слід визнати, підсумовує Б. Д. Бруцкус, що «цей механізм діє досить досконало. Незважаючи на відсутність суб'єкта народного господарства і його плану, потреби капіталістичного суспільства задовольняються найбільш регулярно; більше того, ринок поспішає задовольнити навіть найбільш витончені потреби, найменші забаганки споживачів» [7]. Розвиваючи ідеї Б. Д. Бруцкуса, Л. Мізес у працях, написаних ще в першій половині минулого століття, зосереджував критику планової системи господарювання на доказах, що відсутність ринку і ринкового механізму утворення цін не дозволяє здійснювати економічний розрахунок, а отже, і планувати господарську діяльність. Економічна несвобода, що диктується планом, не веде до благополуччя і має наслідком нераціональну економіку та призводить до зубожіння. Крім того, вважав Л. Мізес, «державний контроль над бізнесом не сумісний ні з якою формою конституційного і демократичного правління і не випадково, що в соціалістичних країнах правління здійснюється диктаторськими методами» [8].

Висновки Л. Мізеса про переваги вільної конкуренції над державним регулюванням господарства знаходили підтвердження у періоді висхідного розвитку капіталістичної економіки. Проте світові економічні кризи 1929–1933, 1973–1975 рр. і сучасна, що розпочалася 2008 р. породжували серед учених сумнів щодо здатності ринкової економіки до саморегулювання в екстремальних умовах. Одним із них був Дж. Кейнс, який вважав, що найбільш раціональним виходом із економічної кризи, яка здатна себе відтворювати по спіралі, що звужується шляхом скорочення зайнятості за траєкторією: споживання → виробництво → інвестиції, є втручання держави в економічне життя стимулюванням споживання та інвестицій. А оскільки держава здобуває необхідні для кредитів споживачам і інвестицій підприємцям кошти або шляхом друкування грошей, або запозичень, то запускається механізм інфляції, який у обмежених

розмірах подібний до «кровопускання» з метою зниження тиску, оскільки змушує споживачів витратити накопичені кошти, щоб не допустити їх знецінення [9].

Серед останніх «великих» захисників ринкової конкуренції як способу організації господарства у ХХ ст. слід назвати Ф. Хайєка, який поклав в основу організації ринку теорію «розсіяного знання» його учасників. У праці «Згубна самовпевненість. Помилки соціалізму» учений зауважує, що ринковий порядок є наслідком процесу переробки інформації, здатності збирати та використовувати інформацію, що розсіяна серед його учасників, яку жодний орган централізованого планування не може знати, засвоїти та контролювати у повному обсязі. Цитуючи А. Сміта, він стверджує, що «кожна людина, враховуючи місцеві умови, може набагато краще, ніж це зробив би замість неї будь-який державний діяч, судити про те, до якого роду вітчизняної промисловості прикласти свій капітал і продукт якої промисловості може мати найбільшу вартість» [10]. Для підтримки зв'язків усередині ринку, вважав Ф. Хайєк, «розсіяне» знання «повинне використовуватися багатьма різними, не знайомими один з одним індивідами таким чином, який дозволить формувати із розрізнених знань мільйонів людей деяку екзосоматичну або матеріальну структуру. Кожен індивід стає ланкою в багатьох ланцюгах передач, і по цих ланцюгах він отримує сигнали, що дозволяють йому пристосовувати свої плани до обставин, яких він не знає» [10]. Особливістю «розсіяного» знання, вважав Ф. Хайєк, є неможливість його зосередження в одному «центрі планування», який буде створювати господарський порядок. Він також вказував на соціальні та політичні наслідки державного регулювання економіки. Відступ від свободи (ринкової конкуренції) задля примусової організації (плану) замість благоденства призведе до бідності, а на місце різноманітності прийде одноманітність. Така ціна планованого суспільства і авторитарної організації людських справ, – пише вчений у праці «Шлях до рабства» [11]. В цій же праці Ф. Хайєк відзначає, що держава повинна регулювати економічну діяльність у частині «розподілу доходів згід-

но із сучасними уявленнями про соціальну справедливість», хоча і саме «планування», на його думку, може бути використаним для несправедливого розподілу доходів. Враховуючи останню обставину, він був противником як планової економіки у соціалістичних країнах, так і її кейнсіанського регулювання у капіталістичних, вважав, що і в першому і другому випадках ліквідація чи обмеження свободи підприємництва призведе до встановлення тоталітаризму.

Слід зазначити, що невдоволення плановим характером соціалістичного господарства, в якому план набув сили закону, спостерігалось у соціалістичних країнах іще до трансформаційних реформ. Проте воно не мало належної соціальної бази, оскільки власність на засоби виробництва належала державі або була одержавленою у колективних суб'єктах господарювання. Унаслідок цього невдоволення викликала не відсутність у доведених планах можливостей підприємств нарощувати ефективність господарювання, а, головним чином, зростаючі показники випуску продукції при збереженні або невідповідному зростанні штатної чисельності працівників і фондів заробітної плати.

Із самого ж початку ринкових реформ у цих країнах були ліквідовані державні планові органи, а їх функції, в частині підприємств державної форми власності, перейшли до галузевих міністерств, які вцілили, та міністерств економіки, фінансів, комітетів державного майна тощо. Приватизація посилила ринкові начала в організації господарства, і вже наприкінці 90-х рр. минулого та на початку нового століття усі пострадянські країни, крім Білорусі, набули визнання країн із ринковою економікою. В цих умовах практичний і науковий інтерес до проблеми державного регулювання економіки було майже повністю витіснено активними дослідженнями проблем ринкової конкуренції, антимонопольного регулювання тощо. Проблему ж планування господарського розвитку почали досліджувати не через практичні потреби господарського розвитку, а переважно на теоретично-абстрактному рівні – прогнозування, індикативного планування тощо. З огляду на це російські вчені

повернулися до наукової спадщини М. Д. Кондратьєва – теорії передбачення і методології перспективного планування, які, на думку Ю. В. Яківця, «становлять значний інтерес у період трансформації суспільства кінця ХХ – початку ХХІ ст.» [12, с. 841]. Щоправда, наша оцінка значення спадщини цього видатного російського економіста для сучасного аналізу проблеми «ринок – план» дещо скромніша і полягає в тому, що великі цикли економічної кон'юктури, які обґрунтував М. Д. Кондратьєв, до цього часу є предметом широкої наукової дискусії і, як зазначає Л. Абалкін, «було б помилково вважати, що М. Д. Кондратьєв передбачив хід подій з часу створення своєї теорії до наших днів» [13, с. 26]. Те саме можна сказати і стосовно кондратьєвської теорії планового господарства, яка відображає добре відомі з політекономії соціалізму істини. М. Д. Кондратьєв вважав, що планування є властивим для будь-якого капіталістичного підприємства хоча загалом капіталістична економіка саморегулюється ринковою конкуренцією та незначним втручанням у неї держави. Радянська ж економіка, крім сільського господарства і торгівлі, які на той час знаходилися у приватній власності, «побудована і заснована на засадах централізації і на принципі свідомого керівництва з боку органів державної політики... Планове начало базується на основі централізації в руках держави значної частини знарядь і засобів промислового виробництва, транспорту і т. ін.». Тут же він зауважує, що оскільки під час нової економічної політики в економіці існував і ринок, і державний сектор, то «стихийне начало вторгається в орбіту сектора господарства, який знаходиться під безпосереднім керівництвом держави», і навпаки, «підприємства державного сектора втягнуті у ринкові відносини і повинні рахуватися з ринком...». З цього випливає, що «планування, планомерний розвиток господарства... за своєю сутністю нашого соціально-економічного режиму є його необхідною умовою... і побудова плану є однією з найважливіших передумов управління господарством» [14, с. 668–669]. Отже, жодні сумніви щодо переваг державного регулювання господарства над ринковою конкуренцією у М. Д. Кондратьєва не виника-

ли, він був прибічником планового розвитку соціалістичного господарства та, як показує його науковий спадок, зробив значний внесок у його становлення.

Очевидно, щоб успішно осмислити проблему «ринок – план» на етапі постсоціалістичного розвитку, потрібно не стільки переглянути попередні погляди, хоча їх значення теж важливе, скільки пошукати нові ідеї, враховуючи минулий досвід і його критику, а найбільшою мірою – перспективу подальшої еволюції. Отже важливо усвідомити новий зміст постіндустріальної (інформаційної) стадії сучасного розвитку передових країн і включення до сфери її впливу постсоціалістичних економік, зробити висновки про те, як науково-технічні досягнення і соціалізація економічних відносин можуть вплинути на перегляд теорії Ф. Хаєка про «розсіяне» знання і його обґрунтування об'єктивності ринкової конкуренції та її переваги над «знанням плануючого центру». Інакше кажучи, потрібно визначитися, чи відбудеться трансформація централізованого планування тоталітарного соціалізму у новітню модель планового господарства у його постсоціалістичному розвитку, чи для нього знову буде властивим державне регулювання господарства, як шлях до обмеження економічної свободи та встановлення нової стадії тоталітаризму. Відповідь на ці питання поки що обмежується незначною кількістю теоретичних джерел, де вони були б обґрунтованими, а також протилежними висновками, що в них сформульовані. Особливість цієї проблеми полягає у тому, що активний захист свободи підприємництва та ринкової конкуренції, по суті, завершується названою роботою Ф. Хаєка «Згубна самовпевненість...», тоді як обґрунтування необхідності державного регулювання у постсоціалістичному розвитку продовжуються і навіть активізуються.

Найбільш значимими слід вважати принципи трансформаційної економіки, що запропоновані для постсоціалістичного розвитку Росії в середині 90-х рр. минулого століття у заяві американських економістів, лауреатів Нобелівської премії Л. Клейна, В. Леонтєва, Дж. Тобіна та інших вчених, які полягають у необхідності «збільшення ролі держави в еко-

номії, як це відбувається в економіках США, Швеції, Німеччини», вжиття «державних заходів проти депресії у виробництві» та визнання того, що «якщо й існує «секрет» ринкової економіки, то він полягає не в приватній власності, а в конкуренції». В економічному сенсі, зазначає В. Г. Федотова, – це неокейнсіанство, а в сенсі розвитку – це модель для посткомуністичних країн, та модель, про необхідність якої заявляв і лідер неолібералізму М. Фрідман [15, с. 54].

Серед наукових досліджень цього ряду слід назвати працю чеських учених В. П. Кошотта і А. Коттрелл «До нового соціалізму», які вважають, що «риннок – не єдиний спосіб організації роботи складної економіки», що «центральне планування не тільки життєздатне, але й стає разом із розвитком комп'ютерних технологій все більше і більше потужним» [16]. Провідна ідея теорії планування, яку висувають та обґрунтовують названі вчені, полягає в тому, що «розпад економічного планування традиційного радянського зразка» хоч і є доконаним фактом, проте воно було лише одним із варіантів планування, тоді як можлива і його нова система, яка стане найбільш узагальнюючою формою господарства, що зможе вирішувати головні проблеми капіталізму – нерівність і експлуатацію людей. Включаючи планування до теорії управління – науки про регулювання систем, вчені виділяють його макроекономічний, стратегічний і деталізований рівні, комп'ютерно-мережеві можливості реалізації яких, на їх думку, дозволять зібрати та зосередити у «плануючому центрі» (центральному комп'ютері) всі «розсіяні» знання учасників ринку. Для цього необхідно з'єднати локальні мережі суб'єктів господарювання та економічних інститутів держави й викласти на серверах «плануючого центру» всю інформацію, що використовується на рівні первинних агентів [16]. На користь такого висновку свідчить створення локальних, регіональних, галузевих, національних і глобальних комп'ютерних мереж, формування в усіх країнах електронних баз економічних даних виконавчих і статистичних органів, податкових, юридичних та інших служб, які, разом із інформацією пошукових комп'ютерних мереж, містять майже

всю інформацію, яку можна використати для регулювання економічних процесів. Тобто в інформаційному суспільстві створені технічні, інформаційні та частково організаційні можливості для зосередження «розсіяного» знання в одному центрі та використання його для управлінських цілей. На нашу думку, в ході прийняття політичного рішення в короткий термін можуть бути розроблені комп'ютерні програми збору та використання економічної інформації, на базі якої можливо налагодити процес комп'ютеризованого планування, що включає в себе моделі поведінки економіки, головні та конкретні завдання її розвитку, зворотний зв'язок і корегувальні дії. Перевагами цієї системи є миттєвість отримання даних і зв'язку між учасниками ринку та «плануючим центром».

Теоретична логічність і переконливість вищевикладеної теорії впирається в обмежені можливості її застосування в господарській практиці постсоціалістичних країн. Першою перешкодою на цьому шляху є комерційна таємниця, яка в ринковій економіці є важливою умовою успішного ведення бізнесу. Друга – зумовлюється свободою підприємництва, заснованого на приватній власності, його природним устремлінням до свободи, а не підпорядкуванням вимогам планової системи. Поряд із цими труднощами, що впливають із конституційних засад суспільної організації, є й інші перешкоди на шляху до запровадження державного планування господарства, що полягають у незацікавленості політичних і господарських еліт контролювати результати господарювання суб'єктів, якими вони ж і володіють або від діяльності яких отримують незаконну ренту. Нарешті, планування господарства та організація і контроль виконання планів пов'язана із величезним обсягом кропіткої повсякденної роботи, для виконання якої у багатьох чиновників, зазвичай, немає необхідних знань і бажання.

Як уже відзначалося, в кризових умовах державне регулювання економіки стало суттєвою організаційною формою ринкової економіки. Вже в ХХ ст. воно набуло форм індикативного планування у Франції, п'ятирічних планів у Норвегії, Швеції і Японії, бюджетно-

го та фінансового планування у США, стратегічного прогнозування розвитку у названих і багатьох інших країнах світу [17]. У цьому контексті раптова і майже повна відмова від державного планування господарського розвитку після краху соціалізму була, по-перше, незаконним заходом; по-друге, вона стала однією із найважливіших причин його дезорганізації, економічного хаосу та різкого зменшення обсягів виробництва та споживання. Усвідомлення такого висновку в Україні прийшло лише після того, як упродовж періоду «безпланового» розвитку (1990–2000 рр.) обсяг ВВП зменшився з 1764 до 637 млрд дол. США, або на 64 % [18]. В цих умовах, у 2000 р. уряд ініціює прийняття Закону «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», яким закладено діючу в країні систему прогнозування та індикативного планування [19]. У подальшому нормативне вдосконалення цих засад організації господарства здійснювалось у новелі другої глави Господарського кодексу України (2003 р.) [20] та прийнятому в цілому Верховною Радою України 2011 р. у проекті закону «Про державне стратегічне планування» [21]. Прийняття цих актів насамперед стало наслідком практичної потреби господарського розвитку. Ми також визначили і подальші теоретичні та прикладні дослідження проблеми «ринок – план», оскільки наукові висновки про поліпшення організаційних засад постсоціалістичного господарства можуть бути використані в ході прийняття політичних і господарських рішень. Дж. Нейсбіт у ході аналізу досвіду державного регулювання економіки Китаю зробив такі висновки: демократичний характер планування у цій країні, що полягає у дворазовому погодженні господарських планів «згори – донизу», є повчальним і, на нашу думку, повинен посісти чільне місце як засіб організації економіки України в умовах кризи. Іще більш важливим є його висновок, що створена в КНР на основі демократичного планування «вертикальна структура з постійним обміном ідеями знизу догори і згори донизу» закладає основи постсоціалістичної демократичної моделі, перевага якої полягає в тому, що «вона дозволяє політикам не вв'язуватися

у творіння передвиборних програм і обіцянок, а займатися довготривалим стратегічним плануванням» [22, с. 65].

Особливо продуктивними є пропозиції В. М. Гейця про необхідність посилення державного регулювання господарства та його поєднання з ринковою конкуренцією і програмуванням, що пропонують у названих вище працях М. Г. Чумаченко, В. П. Марущак, В. К. Мамутов та інші дослідники цієї проблеми. Слід також погодитися з висновком В. Устименка та Р. Джабраїлова про закріплення у Господарському Кодексі України норми «про особливості управління господарською діяльністю у приватному секторі економіки України із відображенням таких питань, як принципи участі суб'єктів господарювання у реалізації положень програмно-прогнозних документів, підстави та види відповідальності у разі невиконання таких положень» [5]. Незалежно від стану економіки, у постсоціалістичному розвитку слід визнати необхідність обмеження принципу економічної свободи та вільної конкуренції суспільними інтересами, що в середині ХХ ст. було зафіксовано у конституціях європейських країн новелою «Власність зобов'язує!», а в кінці цього століття – відображено і в Конституції України [23]. Загальним же висновком дослідження проблеми ринкових і планових засад господарювання у постсоціалістичних економіках є твердження, що найбільш ефективний їх розвиток можливий лише шляхом поєднання пріоритетного державного регулювання господарства, як засобу прояву суспільних інтересів, та ринкової конкуренції, яка є необхідною умовою економічної ініціативи та свободи. На нашу думку, ця пропозиція може і повинна реалізуватися у створенні демократичної системи державного планування, яка включає в себе ініціативу та погодженість планових завдань із суб'єктами господарювання та їх обопільну відповідальність з державою за виконання планів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геец В. Экономические начала правового регулирования хозяйственных отношений /

- В. Гецц, А. Гриценко // Экономика Украины. – 2008. – № 5. – С. 4–17.
2. Чумаченко Н. Г. К проблеме сочетания государственного регулирования и рыночной саморегуляции / Чумаченко Н. Г. // Экономика Украины. – 2006. – № 8. – С. 79–81.
 3. Марущак В. П. Планування в умовах ринкової економіки / Марущак В. П. – Одеса : Пальміра, 2008. – 284 с.
 4. Мамутов В. К. Посилення публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності / Мамутов В. К. // Право України. – 2009. – № 9. – С. 83–94.
 5. Устименко В. Правові проблеми планування господарської діяльності в Україні [Електронний ресурс] / Устименко В., Джабраїлов Р. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3480>. – Назва з екрана.
 6. Марущак В. П. Державне планування: від міфів до реальності [Електронний ресурс] / Марущак В. П. – Режим доступу: http://bookclub.in.ua/book_182_page_2. – Назва з екрана.
 7. Бруцкус Б. Д. Социалистическое хозяйство. Теоретические мысли по поводу русского опыта / Бруцкус Б. Д. – Париж : Поиски, 1988. – 187 с. – Режим доступу: <http://www.ek-lit.org/brutsod.htm>. – Назва з екрана.
 8. Мизес Л. Бюрократия. Запланированный хаос. Антикапиталистическая ментальность / Мизес Л. – Режим доступу: <http://log-in.ru/books/zaplanirovannyiy-khaos-mizes-lyudvig-biznes-knigi>. – Назва з екрана.
 9. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег [Електронний ресурс] / Кейнс Дж. М. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с. – Режим доступу: http://bookz.ru/authors/djon-meinard-keins/keyns_dm01/1-keyns_dm01.html. – Назва з екрана.
 10. Хаек Ф. Пагубная самонадеянность. Ошибки социализма / Хаек Ф. – Режим доступу: http://modernlib.ru/books/hayek_fridrih/ragubnaya_samonadeyannost/read_1. – Назва з екрана.
 11. Хаек Ф. Дорога к рабству. Электронная библиотека / Хаек Ф. – Режим доступу: <http://www.gramotey.com/books/1269082168.html>. – Назва з екрана.
 12. Яковец Ю. В. Наследие Н. Д. Кондратьева: взгляд из XXI века / Яковец Ю. В. // Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избранные труды : в 2 т. / Кондратьев Н. Д., Яковец Ю. В., Абалкин Л. – М. : Экономика, 2002. – Т. 1. – С. 809–846.
 13. Абалкин Л. Введение / Абалкин Л., Кондратьев Н. // Кондратьев Н. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избранные труды : в 2 т. / Кондратьев Н. Д., Яковец Ю. В., Абалкин Л. – М. : Экономика, 2002. – С. 25–26.
 14. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избранные труды : в 2 т. / Кондратьев Н. Д., Яковец Ю. В., Абалкин Л. – М. : Экономика, 2002. – 875 с.
 15. Федотова В. Г. Модернизация «другой» Европы / Федотова В. Г. – М. : Ин-т философии РАН, 1997. – 135 с.
 16. Кокшотт П. В. К новому социализму [Электронный ресурс] / Кокшотт П. В., Коттрелл А. – Режим доступу: http://www.ecn.wfu.edu/~cottrell/socialism_book. – Название с экрана.
 17. Планирование в странах с развитой рыночной экономикой [Электронный ресурс] : электронная он-лайн библиотека. – Режим доступу: <http://banauka.ru>. – Название с экрана.
 18. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України [Електронний ресурс] : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 25. – Ст. 195. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>. – Назва з екрана.
 19. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19–20, № 21–22, ст. 144. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. – Назва з екрана.
 20. Марущак В. П. Державне управління: планування і ринок : [монографія] / В. П. Марущак. – К. : УАДУ, 1998. – 247 с.
 21. О государственном стратегическом планировании [Электронный ресурс] : Проект закона Украины от 03.11.2011 г. № 9407. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF79B00V.html. – Назва з екрана.
 22. Нейсбит Дж. Китайские мегатренды. Восемь столпов нового общества / Нейсбит Дж., Нейсбит Д. – М. : Астрель, 2012 – 320 с.
 23. Конституція // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

А. В. Артеменко, аспирантка (ВУЗ Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли»). **Теоретическое обоснование рыночных и плановых основ хозяйствования в постсоциалистических экономиках.**

Аннотация. Предметом исследования статьи является трансформация государственного регулирования хозяйства в систему индикативного планирования и рыночная конкуренция экономики в постсоциалистическом развитии. Цель состоит в обосновании целесообразности интеграции государственно-планового регулирования экономики и рыночной конкуренции в новую систему демократического планирования экономики. Результаты исследования заключаются в сравнении аргументов сторонников рыночного и планового регулирования постсоциалистического хозяйства и формулировании выводов по формированию постсоциалистической системы планово-рыночного развития субъектов хозяйствования, отраслей и экономики в целом. Предложено усовершенствовать государственно-правовые акты путем имплементации в них норм об обязательности выполнения планов развития государством и субъектами хозяйствования независимо от формы собственности и создание демократических механизмов инициирования и разработки государственных планов на уровне предприятий, отраслей, регионов и государства.

Ключевые слова: план, конкуренция, государственное регулирование, индикативное планирование, рыночное хозяйство.

A. V. Artemenko, post-graduate student (Higher Educational Establishment of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade»). **Theoretical basis of market-oriented and planned fundamentals of management in post-socialistic economies.**

Summary. Subject of the research paper is the transformation of state regulation of economy into the system of indicative planning and market rivalry of economy in post-socialistic development. Aims and objectives are to justify the feasibility of integration of state-planned economy regulation and market rivalry into the new system of economy's democratic planning. Methods: during the article's processing the following research methods were used: empirical (comparison and reference) and theoretical (abstraction, analysis and synthesis). Results of the research are compared to the arguments of supporters of market and planned regulation of post-socialistic economy and draw conclusions on the formation of post-socialistic system of planning and market development entities, industries and economy as a whole. Conclusions: it is proposed to improve state-legal acts by introducing rules on the mandatory implementation of development plans by both the government and economic entities regardless of ownership. Democratic mechanisms of initiation and development of governmental plans at enterprises, industries, region, and state should be created.

Keywords: plan, rivalry, government regulation, indicative planning, market economy.